

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ *navamaḥ sargaḥ* ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ navamaḥ sargaḥ ॥

kubjāyāḥ kucakrēṇa kaikēyyāḥ kōpabhavanē pravēśaḥ

ēvamuktā tu kaikēyī
krōdhēna jvalitānanā |
dīrghamuṣṇaṃ viniḥśvasya
mantharāmidamabravīt || 2.9.1 ||

adya rāmamitaḥ kṣipraṃ
vanaṃ prasthāpayāmyaham |
yauvarājyēna bharataṃ
kṣipramadyābhiṣēcayē || 2.9.2 ||

idaṃ tvidānīm sampāśya
kēnōpāyēna sādhayē |
bharataḥ prāpnuyād rājyaṃ
na tu rāmaḥ kathañcana || 2.9.3 ||

ēvamuktā tu sā dēvyā
mantharā pāpadarśinī |
rāmārthamupahiṃsantī
kaikēyīmidamabravīt || 2.9.4 ||

hantēdānīm prapaśya tvam
 kaikēyi śrūyatām vacaḥ |
 yathā tē bharatō rājyaṃ
 putraḥ prāpsyati kēvalam || 2.9.5 ||

kiṃ na smarasi kaikēyi
 smarantī vā nigūhasē |
 yaducyamānamātmārthaṃ
 mattastvam śrōtūmicchasi || 2.9.6 ||

mayōcyamānaṃ yadi tē
 śrōtuṃ chandō vilāsini |
 śrūyatāmabhidhāsyāmi
 śrutvā caitad vidhīyatām || 2.9.7 ||

śrutvaivaṃ vacanaṃ tasyā
 mantharāyāstu kaikayī |
 kiñcidutthāya śayanāt
 svāstīrṇādidamabravīt || 2.9.8 ||

kathayasva mamōpāyaṃ
 kēnōpāyēna mantharē |
 bharataḥ prāpnuyād rājyaṃ
 na tu rāmaḥ kathañcana || 2.9.9 ||

ēvamuktā tadā dēvyā
 mantharā pāpadarśinī |
 rāmārthamupahiṃsantī
 kaikēyīmidamabravīt || 2.9.10 ||

purā dēvāsurē yuddhē
saha rājarṣibhiḥ patiḥ |
agacchat tvāmupādāya
dēvarājasya sāhyakṛt || 2.9.11 ||

diśamāsthāya kaikēyi
dakṣiṇām daṇḍakān prati |
vaijayantamiti khyātaṁ
puram yatra timidhvajaḥ || 2.9.12 ||

sa śambara iti khyātaḥ
śatamāyō mahāsurah |
dadau śakrasya saṅgrāmaṁ
dēvasaṅghairanirjitaḥ || 2.9.13 ||

tasmin mahati saṅgrāmē
puruṣān kṣatavikṣatān |
rātrau prasuptān ghnanti sma
tarasāpāsya rākṣasāḥ || 2.9.14 ||

tatrākarōnmahāyuddham
rājā daśarathastadā |
asuraiśca mahābāhuḥ
śastraiśca śakalīkṛtaḥ || 2.9.15 ||

apavāhya tvayā dēvi
saṅgrāmānnaṣṭacētanaḥ |
tatrāpi vikṣataḥ śastraiḥ
patistē rakṣitastvayā || 2.9.16 ||

tuṣṭēna tēna dattau tē
 dvau varau śubhadarśanē |
 sa tvayōktaḥ patirdēvi
 yadēcchēyaṃ tadā varam || 2.9.17 ||

gr̥hṇīyāṃ tu tadā bharta -
 stathētyuktaṃ mahātmanā |
 anabhijñā hyahaṃ dēvi
 tvayaiva kathitaṃ purā || 2.9.18 ||

kathaiṣā tava tu snēhā -
 nmanasā dhāryatē mayā |
 rāmābhiṣēkasambhārā -
 nnigr̥hya vinivartaya || 2.9.19 ||

tau ca yācasva bhartāraṃ
 bharatasyābhiṣēcanam |
 pravṛājanaṃ ca rāmasya
 varṣāṇi ca caturdaśa || 2.9.20 ||

caturdaśa hi varṣāṇi
 rāmē pravṛājite vanam |
 prajābhāvagatasnēhaḥ
 sthiraḥ putrō bhaviṣyati || 2.9.21 ||

krōdhāgāraṃ praviśyādya
 kruddhēvāśvapatēḥ sutē |
 śēṣvānantarhitāyāṃ tvam
 bhūmau malinavāsinī || 2.9.22 ||

mā smainaṃ pratyudīkṣēthā
 mā cainamabhibhāṣathāḥ |
 rudantī pārthivaṃ dṛṣṭvā
 jagatyāṃ śōkalālasā || 2.9.23 ||

dayitā tvam sadā bhartu -
 ratra mē nāsti saṃśayaḥ |
 tvatkṛtē ca mahārājō
 viśēdapi hutāśanam || 2.9.24 ||

na tvāṃ krōdhayitum śaktō
 na kruddhāṃ pratyudīkṣitum |
 tava priyārthaṃ rājā tu
 prāṇānapi parityajēt || 2.9.25 ||

na hyatikramitum śakta -
 stava vākyaṃ mahīpatiḥ |
 mandasvabhāvē budhyasva
 saubhāgyabalamātmanaḥ || 2.9.26 ||

maṇimuktāsuvarṇāni
 ratnāni vividhāni ca |
 dadyād daśarathō rājā
 mā sma tēṣu manaḥ kṛthāḥ || 2.9.27 ||

yau tau dēvāsurē yuddhē
 varau daśarathō dadau |
 tau smāraya mahābhāgē
 sō'rthō na tvā kramēdati || 2.9.28 ||

yadā tu tē varam dadyāt
 svayamutthāpya rāghavaḥ |
 vyavasthāpya mahārājaṃ
 tvamimaṃ vṛṇuyā varam || 2.9.29 ||

rāmapravrajanaṃ dūraṃ
 nava varṣāṇi pañca ca |
 bharataḥ kriyatām rājā
 pṛthivyām pāṛthivarṣabha || 2.9.30 ||

caturdaśa hi varṣāṇi
 rāmē pravrājite vanam |
 rūḍhaśca kṛtamūlaśca
 śēṣaṃ sthāsyati tē sutaḥ || 2.9.31 ||

rāmapravrajanaṃ caiva
 dēvi yācasva taṃ varam |
 ēvaṃ sētsyanti putrasya
 sarvārthāstava kāmīni || 2.9.32 ||

ēvaṃ pravrājitaścaiva
 rāmō'rāmō bhaviṣyati |
 bharataśca gatāmitra -
 stava rājā bhaviṣyati || 2.9.33 ||

yēna kālēna rāmaśca
 vanāt pratyāgamiṣyati |
 antarbahiśca putrastē
 kṛtamūlō bhaviṣyati || 2.9.34 ||

saṅgrhītamanaṣyaśca
 suhr̥dbhiḥ sākamātmavān |
 prāptakālaṃ nu manyē'haṃ
 rājānaṃ vītasādhvasā || 2.9.35 ||

rāmābhiṣēkasaṅkalpā -
 nnigṛhya vinivartaya |
 anarthamartharūpēṇa
 grāhitā sā tatastayā || 2.9.36 ||

hr̥ṣṭā pratītā kaikēyī
 mantharāmidamabravīt |
 sā hi vākyēna kubjāyāḥ
 kiśōrīvōtpatham gatā || 2.9.37 ||

kaikēyī vismayam prāpya
 param paramadarśanā |
 prajñāṃ tē nāvajānāmi
 śrēṣṭhē śrēṣṭhābhidhāyini || 2.9.38 ||

pr̥thivyāmasi kubjānā -
 muttamā buddhiniścayē |
 tvamēva tu mamārthēṣu
 nityayuktā hitaiṣiṇī || 2.9.39 ||

nāhaṃ samavabuddhyēyam
 kubjē rājñaścikīrṣitam |
 santi duḥsaṃsthitāḥ kubjā
 vakrāḥ paramapāpikāḥ || 2.9.40 ||

tvam padmamiva vātēna
 sannatā priyadarśanā |
 urastē'bhiniṣṭam vai
 yāvat skandhāt samunnatam || 2.9.41 ||

adhastāccōdaram śāntam
 sunābhamiva lajjitam |
 pratipūrṇam ca jaghanam
 supīnau ca payōdharau || 2.9.42 ||

vimalēndusamam vaktra -
 mahō rājasi mantharē |
 jaghanam tava nirmuṣṭam
 raśanādāmbhūṣitam || 2.9.43 ||

jaṅghē bhr̥śamupanyastē
 pādaḥ ca vyāyatāvubhau |
 tvamāyatābhyām sakthibhyām
 mantharē kṣaumavāsinī || 2.9.44 ||

agratō mama gacchantī
 rājasē'tiva śōbhanē |
 āsan yāḥ śambarē māyāḥ
 sahasramasurādhipē || 2.9.45 ||

hṛdayē tē niviṣṭāstā
 bhūyaścānyāḥ sahasraśaḥ |
 tadēva sthagu yad dīrgham
 rathaghōṇamivāyatam || 2.9.46 ||

matayaḥ kṣatravidyāśca
 māyāścātra vasanti tē |
 atra tē'haṃ pramōkṣyāmi
 mālāṃ kubjē hiraṇmayīm || 2.9.47 ||

abhiṣiktē ca bharatē
 rāghavē ca vanam gatē |
 jātyēna ca suvarṇēna
 suniṣṭaptēna sundari || 2.9.48 ||

labdhārthā ca pratītā ca
 lēpayiṣyāmi tē sthagu |
 mukhē ca tilakaṃ citraṃ
 jātarūpamayaṃ śubham || 2.9.49 ||

kārayiṣyāmi tē kubjē
 śubhānyābharaṇāni ca |
 paridhāya śubhē vastrē
 dēvatēva cariṣyasi || 2.9.50 ||

candramāhvayamānēna
 mukhēnāpratimānanā |
 gamiṣyasi gatiṃ mukhyāṃ
 garvayantī dviṣajjanē || 2.9.51 ||

tavāpi kubjāḥ kubjāyāḥ
 sarvābharaṇabhūṣitāḥ |
 pādau paricariṣyanti
 yathaiva tvaṃ sadā mama || 2.9.52 ||

iti praśasyamānā sā
 kaikēyīmidamabravīt |
 śayānāṃ śayanē śubhrē
 vēdyāmaghniśikhāmiva || 2.9.53 ||

gatōdakē sētubandhō
 na kalyāṇi vidhīyatē |
 uttiṣṭha kuru kalyāṇaṃ
 rājānamanudarśaya || 2.9.54 ||

tathā prōtsāhitā dēvī
 gatvā mantharayā saha |
 krōdhāgāraṃ viśālākṣī
 saubhāgyamadagarvitā || 2.9.55 ||

anēkaśatasāhasraṃ
 muktāhāraṃ varāṅganā |
 avamucya varārhanī
 śubhānyābharaṇāni ca || 2.9.56 ||

tadā hēmōpamā tatra
 kubjāvākyavaśaṅgatā |
 saṃviśya bhūmau kaikēyī
 mantharāmidamabravīt || 2.9.57 ||

iha vā māṃ mṛtāṃ kubjē
 nṛpāyāvēdayiṣyasi |
 vanaṃ tu rāghavē prāptē
 bharataḥ prāpsyatē kṣitim || 2.9.58 ||

suvarṇēna na mē hyarthō
 na ratnairna ca bhōjanaiḥ |
 ēṣa mē jīvitasyāntō
 rāmō yadyabhiṣicyatē || 2.9.59 ||

athō punastāṃ mahiṣīm mahīkṣitō
 vacōbhiratyarthamahāparākramaiḥ |
 uvāca kubjā bharatasya mātaram
 hitaṃ vacō rāmamupētya cāhitam || 2.9.60 ||

prapatsyatē rājyamidaṃ hi rāghavō
 yadi dhruvaṃ tvaṃ sasutā ca tapsyasē |
 tatō hi kalyāṇi yatasva tat tathā
 yathā sutastē bharatō'bhiṣēkṣyatē || 2.9.61 ||

tathātividdhā mahiṣīti kubjayā
 samāhatā vāgiṣubhirmuhurmuhuh |
 vidhāya hastau hṛdayē'tivismitā
 śaśaṃsa kubjāṃ kupitā punaḥ punaḥ || 2.9.62 ||

yamasya vā māṃ viṣayaṃ gatāmitō
 niśamya kubjē prativēdayiṣyasi |
 vanaṃ gatē vā sucirāya rāghavē
 samṛddhakāmō bharatō bhaviṣyati || 2.9.63 ||

ahaṃ hi naivāstaraṇāni na srajō
 na candanaṃ nāñjanapānabhōjanam |
 na kiñcidicchāmi na cēha jīvanaṃ
 na cēditō gacchati rāghavō vanam || 2.9.64 ||

athaivamuktvā vacanaṃ sudāruṇaṃ
 nidhāya sarvābharaṇāni bhāminī |
 asaṃskṛtāmāstaraṇēna mēdinīm
 tadādhiśīśyē patitēva kinnarī || 2.9.65 ||

udīrṇasaṃrambhatamōvṛtānanā
 tadāvamuktōttamamālyabhūṣaṇā |
 narēndrapatnī vīmanā babhūva sā
 tamōvṛtā dyauriva magnatāarakā || 2.9.66 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyē
 ayōdhyākāṇḍē navamaḥ sargaḥ ||